

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

Informacijsko opismenjavanje korisnika Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek i Knjižnice Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku

Sanda Hasenay^a i Svjetlana Mokriš Marendić^b

^a Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Prehrambeno-tehnološki fakultet – Knjižnica

^b Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

Uvod

Knjižnica visokog učilišta, bez obzira radi li se o središnjoj sveučilišnoj knjižnici općeznanstvenog karaktera ili o fakultetskoj knjižnici usmjerenoj prema određenom znanstvenom, odnosno stručnom području, jedan je od najvećih obrazovnih resursa fakulteta tj. sveučilišta. Svako sveučilište, kao i fakultet koji želi postići visokopozicionirano mjesto u akademskom svijetu uz sebe mora imati modernu i funkcionalnu knjižnicu kao oslonac kvalitetnom znanstvenom radu i nastavi u području koje pokriva. Sve raširenija uporaba informacijske tehnologije u suvremenom društvu, ekspanzija znanja koja je dovela do sve veće specijalizacije znanja i potrebe za cjeloživotnim učenjem, kvantitativan porast broja studenata i znanstveno-nastavnog osoblja te sve učestalije promjene nastavnih programa i znanstveno-istraživačkih tema odrazile su se i na poslovanje visokoškolskih ustanova, pa tako i knjižnica koje djeluju u njihovu sastavu. U novije vrijeme promjene u akademskom obrazovanju u mnogome se oslanjaju na koncept samostalnog učenja, koje se suprotstavlja do sada prevladavajućem konceptu poučavanja. Visokoškolske knjižnice postaju nezaobilazan oslonac u nastojanjima da se osuvremeni nastava na svim razinama,¹ a prije svega to se očituje u podršci novim metodama izobrazbe (učenje na daljinu, problemska nastava, poticanje istraživačkog duha i rada studenata i dr.)² pri čemu i one same trebaju biti spremne (tehnički i kadrovski) na preoblikovanje svojih usluga. Stoga se pokazuje nužnim da knjižnice i knjižničari stalno prate promjene, na njih pravodobno reagiraju i predviđaju nove utjecaje iz okruženja.

Suvremena visokoškolska knjižnica ponajprije je usmjerena pružanju usluga korisnicima – studentima i znanstveno-nastavnom osoblju, a posljednjih pedesetak godina sve je veći pritisak na sveučilišta i visokoškolske knjižnice u njihovu sastavu da odgovaraju na sve mnogobrojnije i složenije zahtjeve iz šireg društvenog okruženja.³ Informacijsko opismenjavanje korisnika usluga sve se više nameće visokoškolskim knjižnicama kao jedan od prioritarnih zadataka.

Informacijsko opismenjavanje korisnika u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici i Knjižnici Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku

Suvremena visokoškolska knjižnica središte je koje osigurava informacijske usluge, ali istodobno uvodi svoje korisnike u informacijsku pismenost. Informacijsko opismenjavanje korisnika obuhvaća njihovo osposobljavanje da uvide potrebu za određenom informacijom – najprimjerenijom i najnovijom, da posjeduju znanja o tome kako informaciju pronaći, procijeniti i iskoristiti u svrhu rješavanja zadanog problema, dakle osnovni su elementi informacijske pismenosti kritički odabir, vrednovanje i rješavanje problema.⁴

Uloga knjižnica je nezaobilazna i pri osposobljavanju korisnika da prilikom traženja, procjene i korištenja informacija primjenjuju najsuvremeniju informacijsku tehnologiju, tj. pri podizanju razine njihove računalne pismenosti kao sastavnog dijela informacijske pismenosti.

Koju razinu informacijske pismenosti je korisnik dosegnuo, knjižničar može najjednostavnije provjeriti:

- u izravnom kontaktu s korisnikom, bez obzira dolazi li korisnik u knjižnicu potražiti neku informaciju ili svoje zahtjeve knjižničaru prosljeđuje elektroničkim putem, ili
- provodeći raznovrsna istraživanja.

Nakon provedenog ispitivanja, odnosno istraživanja može se krenuti u pravilno informacijsko opismenjavanje korisnika kroz koju se rješavaju problemi i nepoznanice.

U proteklom se razdoblju u Knjižnici Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku i Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, na osnovi izravnih kontakata sa studentima, korisnicima knjižnica, uočila potreba za kraćim oblicima informacijskog opismenjavanja. Kratkim uputama nije namjera od korisnika napraviti informacijskog stručnjaka, već je cilj da se upotreba građe u knjižnici učini što lakšim i pristupačnijim.⁵

¹ Usp. Aparac-Jelušić, T. Obrazovanje na daljinu i podrška knjižnica. // *Edupoint. Mrežna inačica* (2004), 2. URL: <http://www.carnet.hr/casopis/29/clanci/1> (24.06.2008.)

² Usp. Petrak, J.; T. Aparac-Jelušić. Knjižnice na hrvatskim sveučilištima: tradicija i promjene. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 48, 1(2005), str. 16.

³ Isto, str. 14.

⁴ Usp. Špiranec, S. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. // *Edupoint. Mrežna inačica* (2003/2004), 2. URL: <http://www.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (24.06.2008.)

⁵ Tako se npr. studente poučava načinu izrade seminarskih i diplomskih radova, radu na računalu, upotrebi knjižnične građe (monografskim i serijskim publikacijama), pretraživanju kataloga/baza podataka te radu s dostupnim bazama podataka.

S obzirom na korisnike knjižnica, najjednostavnijim i najefikasnijim načinom informacijskog opismenjavanja pokazao se pojedinačni rad s korisnikom i rad s manjim skupinama korisnika.

Knjižničar na samom početku uspostavlja kontakt s korisnikom/korisnicima. Upoznaje se s informacijskim upitima i pristupa rješavanju istih u što kraćem roku. Ispunjavajući glavni cilj, a to je rješavanje informacijskog upita, knjižničar istodobno obavlja informacijsko opismenjavanje korisnika, kojemu je cilj učiniti upotrebu knjižnične građe što lakšom i pristupačnijom. Knjižničar odabire strategiju informacijskog opismenjavanja korisnika, zasnovanu na usmjeravanju i poučavanju.⁶

Usmjeravanje korisnika polazi od toga da se korisnik upozna s organizacijom knjižnice, smještajem i rasporedom građe te načinom njezinog korištenja. Komunikacija između korisnika i knjižničara u tom prvom koraku od primarne je važnosti. U ovom dijelu teži se predstaviti knjižnicu kao prijateljsko mjesto u kojemu korisnik može dobiti pomoć. Od iznimne je važnosti upoznati se s razinom korisnikova poznavanja rada s klasičnim katalozima i klasičnom građom kao i s razinom njegova poznavanja rada na računalu i upotrebe elektroničke građe.

Svrha i cilj usmjeravanja je da korisnik:

- postane svjestan da knjižnica postoji;
- bude osposobljen uočiti gdje se nalaze knjige, priručnici, zbirke i sl.;
- znade koristiti kataloge;
- bude općenito osposobljen koristiti knjižnicu;
- ima povjerenje u knjižnično osoblje kojem se obraća za pomoć.⁷

Poučavanju se pristupa nakon odrađenog prvog koraka, usmjeravanja. Nakon što se knjižničar upozna s korisnikovim informacijskim potrebama i vještinama, pristupa njegovom daljnjem informacijskom opismenjavanju u olakšavanju ispunjenja iskazanih zahtjeva. Kod pretraživanja tradicionalne (papirne) građe svaki korisnik treba znati pretraživati katalog (papirni i elektronički) koji knjižnica posjeduje, pronaći građu koja mu je potrebna, a velik broj njih (većinom se odnosi na studente prve godine) treba poučiti i kako se pretražuje literatura po katalozima te kazalima u knjizi. Pri tome je od velike važnosti uputiti korisnika i u pravilan izbor načina i vrste pretraživanja. Pravilno postavljanje upita i odabira informacija relevantnih za korisnikov konkretni problem, npr. seminarski rad ili diplomski rad, od velike je koristi za daljnje postupke.

Drugi korak u poučavanju je osposobljavanje korisnika za pretraživanje mrežnih izvora. U prvom redu potrebno ih je poučiti kako pravilno primjenjivati kontroliranu terminologiju, uputiti na upotrebu raznih oblika kombiniranja dobivenih informacija, te na kraju savjetovati korisnika u odabiru najboljih pretraživača. Dosađajna praksa pokazuje da korisnici na početku pretraživanja uobičajeno naprave pogrešku koja se najčešće odnosi na broj i primjeren odabir ključnih riječi. Upravo je zbog toga potrebno da svaki knjižničar bude u kontaktu s korisnikom na samim počecima pretraživanja. Također povratna informacija dobivena od korisnika tijekom samog procesa izobrazbe knjižnici pomaže unapređenju njezinih usluga.

Svrha i cilj poučavanja korisnika je da nakon završene knjižnične izobrazbe samostalno ovladaju osnovnim tehnikama i metodama, a to su: sposobnost kvalitetne identifikacije vlastitih informacijskih potreba.⁸ Osim pojedinačne izobrazbe korisnika i izobrazbe korisnika u manjim skupinama Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek i

Knjižnica Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku organiziraju obilaski i razgledavanje knjižnica te objavljuju vodiče o knjižnicama.

U suvremenom elektroničkom okruženju, vezano uz promišljanja o organizaciji sveučilišnih knjižničnih sustava i programe informacijskog opismenjavanja korisnika nužnim se nameće uspostavljanje što tješnje suradnje između pojedinih jedinica sveučilišnog knjižničkog sustava. Uspostavljanje suradnje i postizanje maksimalno moguće koordinacije pri rješavanju korisničkih informacijskih zahtjeva i informacijskom opismenjavanju korisnika jedan je od ciljeva Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek i Knjižnice Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku. Želja nam je također u programe informacijskog opismenjavanja, osim studenata, uključiti i što veći broj znanstveno-nastavnog osoblja. U navedenim knjižnicama jedan je od zadanih ciljeva pri informacijskom opismenjavanju korisnika uvesti nove i naprednije metode izobrazbe, primjerice: predavanja, seminare, demonstracije, praktične vježbe, filmove te maksimalno iskoristiti mogućnosti koje nudi mrežni poslužitelj. Namjera je također pri tome osobitu pozornost posvetiti izradbi mrežnih vodiča⁹ kako bi se omogućila:

- izobrazba korisnika koji u određenom trenutku ne mogu doći u knjižnicu ili im knjižničar putem mrežnog servisa nije u mogućnosti odgovoriti,
- integriranje mrežnih vodiča u svaki kolegij u kojemu je informacijska pismenost nužna te na taj način olakšati izvedbu nastave znanstveno-nastavnom osoblju,¹⁰

upotrebljavajući pri tom tekstualni, slikovni i multimedijски materijal i poštujući osnovne zahtjeve pri oblikovanju mrežnih vodiča kako su ih još 1999. godine naveli Simoneaux Laverne i suradnici, a to su: jednostavnost, primjerenost trajanja pojedine lekcije i vodiča u cjelini, odgovarajući sadržaj i fragmentarnost lekcija, interaktivnost te mogućnost vrednovanja usvojenih znanja.¹¹

Zaključno

Uspješno poslovanje svake knjižnice, a osobito visokoškolske, nužno je vezano uz oblikovanje kvalitetnih programa informacijskog opismenjavanja korisnika, ali i njihovo neprestano usavršavanje.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek kao središnja knjižnica knjižničkog sustava Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Knjižnica Prehrambeno-tehnološkog fakulteta Osijek provode niz aktivnosti vezanih uz informacijsko opismenjavanje svojih korisnika. No pred ovim knjižnicama još uvijek se nalaze brojni i složeni zadaci vezani ponajprije uz proširivanje obrazovnih sadržaja koje će ponuditi svojim korisnicima, osuvremenjavanje metoda kojima će ti sadržaji biti predstavljeni korisnicima u uvjetima suvremenog mrežnog okruženja. Također jedan od ciljeva je i što aktivnije uključivanje znanstveno-nastavnog osoblja u programe informacijskog opismenjavanja. Vezano pak uz suvremena promišljanja o organizaciji sveučilišnih knjižničnih sustava, namjera je ove

⁹ Prema riječima J. Stojanovskij i A. Slavić mrežni poslužitelji su se pokazali osobito korisni pri upoznavanju s knjižničnim uslugama i zbirkama, pronalaganju informacijskih izvora unutar i izvan knjižnice, upoznavanju s elektroničkim katalogom, korištenju izvora informacija u samoj knjižnici, poučavanju osnovama računalne pismenosti i primjeni suvremene informacijske tehnologije, pronalaganju informacija iz pojedinih područja ili u pojedinim bazama podataka te kroz pronalaganje elektroničkih izvora informacija (Usp. Stojanovski, J. : A. Slavić. Izobrazba korisnika: mogućnost opstanka knjižnica. // Knjižničarstvo. 2, 2(1998), str. 12.)

¹⁰ Usp. Simoneaux, Laverne et al. The library and you: curriculum integrated library instruction via the WWW. // Campus-Wide Information Systems. Mrežna inačica (1999), 3. URL : <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=Published/EmeraldFullTextArticle/Articles/1650160302.html> (24.06.2008.)

¹¹ Isto.

⁶ Usp. Sečić, D. Informacijska služba u knjižnici. 2. dop. i prer. izd. Rijeka : Naklada Benja, 2006., Str. 41.

⁷ Isto, Str. 42.

⁸ Isto, Str. 32.

dvije knjižnice uspostaviti što tješnju suradnju pri osmišljavanju programa informacijskog opismenjavanja korisnika, tj. postići njihovu maksimalnu moguću koordinaciju.

Literatura:

1. *Aparac-Jelušić, T.* Obrazovanje na daljinu i podrška knjižnica, Edupoint. Mrežna inačica (2004), 2.
URL: <http://www.carnet.hr/casopis/29/clanci/> (24.6.2008.)
2. *Horvat, A.*, Školovanje knjižničara u svijetlu europskih normi, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 48, 1(2005), str. 1–12.
3. *Petrak, J., Aparac-Jelušić, T.*, Knjižnice na hrvatskim sveučilištima: tradicija i promjene, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 48, 1(2005), str. 13–30.
4. *Sečić, D.*, Informacijska služba u knjižnici. 2. dop. i prer. izd. Rijeka: Naklada Benja, 2006.
5. *Simoneaux, Laverne et al.*, The library and you: curriculum integrated library instruction via the WWW, *Campus-Wide Information Systems*. Mrežna inačica (1999), 3.
URL: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=Published/EmeraldFullTextArticle/Articles/1650160302.html> (24.06.2008.)
6. *Stojanovski, J., Slavić, A.*, Izobrazba korisnika: mogućnost opstanka knjižnica, *Knjižničarstvo*. 2, 2(1998), str. 5–17.
7. *Špiranec, S.*, Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje, Edupoint. Mrežna inačica (2003/2004), 2.
URL: <http://www.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (24.06.2008.)

industrijsko-gospodarski pregled

Uređuju: Hedviga Kveder i Marija-Biserka Jerman

Biodizelsko postrojenje u Höchstu

Tvrtka Cargill postavlja svoje novo postrojenje za proizvodnju biodizela u industrijskom parku Höchstu u Frankfurtu na Maini, Njemačka. Industrijski park udaljen je svega 30 km od područja u Mainzu gdje Cargill pokreće pogon za proizvodnju ulja. Kapacitet novog postrojenja je 200 000 t godišnje, a investicija iznosi oko 25 milijuna eura. Cargill je tvrtka specijalizirana za postavljanje proizvodnje prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda i njihovih servisa, koja je zastupljena u 59 zemalja.

M.-B. J.

Honeywell povećava proizvodnju titanija

Tvrtka Honeywell povećava svoje kapacitete za proizvodnju spužvastog titanija u svojem pogonu u Salt Lake City, SAD. Titanijske spužve, jednostavni oblik titanija, koriste se u prvom redu za vlastite potrebe u proizvodnji materijala za industriju poluvodiča. No zbog sve veće potražnje u svemirskoj industriji i ekonomske ekspanzije Kine tvrtka namjerava svoj proizvod početi prodavati na otvorenom tržištu.

M.-B. J.

BP širi proizvodnju PTA u Kini

BP namjerava utrostručiti svoje kapacitete za proizvodnju čiste tereftalne kiseline u svom pogonu na lokaciji Zhuhai blizu Hong Konga. Povećanje godišnjeg kapaciteta za 900 kt očekuje se do 2008. godine, kad će ukupna proizvodnja zajedničkog poduhvata BP i kineske grupe FU Hua na toj lokaciji iznositi 1,25 kt PTA. Zajedničko ulaganje u vlasništvu je 85 : 15 između BP i kineske tvrtke. Novi kapaciteti primjenjivat će novi BP proces, a investicija će biti manja od 360 milijuna dolara, koliko je stajala prva tvornica.

M.-B. J.

Zajednički poduhvat BASF i Sinopec

BASF i Sinopec ostvaruju novi zajednički 50 : 50 poduhvat u Nanjing, Kina. Novi kompleks vrijedan 2,9 milijardi dolara nalazi se blizu Sinopecove podružnice Yangzi Petrochemical, a imat će etilenski kreker kapaciteta 600 kt godišnje, tvornicu aromata i jedinice "down stream" za proizvodnju materijala od polietilena do propionske kiseline.

M.-B. J.

Novi dogovor Lyondella i Shiny

Tvrtka Lyondell sklopila je ugovor s tajvanskom kompanijom Shiny Chemical Industrial Co., prema kojem će imati u Tajvanu kapacitete od 50 kt propilen-glikol-etera godišnje. Shiny će izgraditi i upravljati tvornicom, koja će primjenjivati tehnologiju Lyondella, dok će Lyondell prodavati proizvod. Tvornica je namijenjena tržištu elektronike, gdje se propilen-glikol-eteri upotrebljavaju kao otapala. Tvrtka Shiny, koja pretežno proizvodi otapala, najveći je proizvođač propilen-glikol-monometil-eter-acetata u Aziji.

M.-B. J.

Zajednička proizvodnja poliola u Japanu

Tvrtke Mitsubishi Gas Chemical i Mitsubishi Chemical stvaraju zajedničko poduzeće Polyols Asia, s udjelima 66 : 34, za proizvodnju i marketing polihidroksilnih alkohola. Japanske tvrtke smatraju da će zajednički bolje odgovoriti povećanim zahtjevima za tim materijalima i povećati svoju internacionalnu konkurentnost. Mitsubishi Chemical će opskrbljivati butil aldehid, a Mitsubishi Gas formaldehid. Neopentil-glikol, trimetilol-propan i ester-glikol proizvodit će se u postojećim postrojenjima Mitsubishi Gas.

M.-B. J.

Degussa u Kini

Zajednički poduhvat u Kini Degussa Tianda Chemical Additives za proizvodnju heksameten-bis(triaceton)diamina, međuproducta